

УДК 111.62:159.943.7:331.5

DOI:

Володимир Піддячий, доктор філософії, старший науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти імені Івана Зязюна НАПН України

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ НАВИЧОК ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗМІН РИНКУ ПРАЦІ

У статті розглянуто проблему розвитку гнучких навичок фахівців в умовах динамічних змін сучасного ринку праці. На основі аналізу фахової літератури визначено поняття “гнучкі навички”, проаналізовано його зміст. Зазначено, що в умовах сьогодення роботодавці, підбираючи собі працівників, звертають увагу на рівень не тільки розвитку їхніх професійних компетентностей, але і володіння англійською мовою, здатності самонавчатися, домовлятися, проводити переговори, презентувати себе тощо. Досліджено спектр особистих якостей фахівців, які сприяють досягненню поставлених цілей, ефективній організації свого середовища і часу, презентації себе як ефективного фахівця, розвитку професійної компетентності, а також продуктивній співпраці з іншими. Зазначено, що важливими для професійної діяльності та повсякденного життя є такі якості, як допитливість і готовність постійно навчатися. Визначено залежність гнучких навичок від характеру та життєвого досвіду особистості. Зазначено, що вони поєднують особистісні якості, соціальні й поведінкові установки. Акцентовано увагу на тому, що гнучкі навички дають змогу ефективно адаптуватися, співпрацювати і спілкуватися, швидко орієнтуватися у різних ситуаціях, успішно управляти конфліктами. Виокремлено, що висока кваліфікація фахівця не завжди свідчить про його здатність ефективно працювати і взаємодіяти з іншими учасниками професійної взаємодії. Зазначено, що для роботодавців велику цінність становлять компетентні фахівці, які вміють швидко навчатися, адаптуватися та знаходити креативні рішення. Зазначено, що впродовж навчання в університеті доцільно включати до навчальних програм вивчення і розвиток гнучких навичок.

Ключові слова: адаптація; гнучкі навички; досвід; особистість; професійна компетентність; ринок праці; роботодавці; розвиток.

Літ. 13.

Volodymyr Pidchiachyi, Ph.D. (Pedagogy), Senior Researcher of the Andragogy Department, Ivan Zazyun Institute of Pedagogical Education and Adult Education National Academy of Educational Sciences of Ukraine

DEVELOPMENT OF FLEXIBLE SKILLS OF SPECIALISTS IN CONDITIONS OF CHANGES IN THE LABOR MARKET

The article deals with the problem of developing the soft skills of specialists in the conditions of dynamic changes in the modern labor market. Based on the analysis of professional literature, the concept of “soft skills” was defined, and its content was analyzed. It is noted that in today’s conditions, employers, when selecting employees, pay attention not only to the level of development of their professional competences, but also to the level of English language proficiency, the ability to self-study, negotiate, negotiate, present themselves, etc. The range of personal qualities and competencies of specialists that contribute to the achievement of set goals, effective organization of one’s environment and time, presentation of oneself as an effective specialist, development of professional competence, as well as successful cooperation with others was studied. It is noted that curiosity and willingness to constantly learn are important for professional activity and everyday life the dependence of flexible skills on the character and life experience of the individual is determined. It is noted that they combine personal qualities, social and behavioral attitudes. The attention is focused on the fact that flexible skills allow you to effectively adapt, cooperate and communicate, quickly navigate in different situations, successfully manage conflicts. It is emphasized that the high qualification of a specialist does not always indicate his ability to work effectively and interact with other participants in professional interaction. It is noted that competent specialists who know how to quickly learn, adapt and find creative solutions are of great value to employers. It is noted that during studies at the university, it is advisable to include the study and development of flexible skills in educational programs. Information portals, job search sites, and Google searches were analyzed. The most important flexible skills identified by employers are considered (endurance; responsibility, honesty, individual readiness to take on responsibilities and cope with challenges; flexibility; curiosity and the ability to ask questions; intellectual skills that ensure continuous professional development; leadership; effective thinking skills).

Keywords: adaptation; development; employers; experience; labor market; personality; professional competence; soft skills.

Постановка проблеми. Світові процеси інтеграції та уніфікації економік, культур і політичних векторів суттєво впливають на глобальні тенденції розподілу праці. Сучасний ринок праці України в умовах пандемії COVID-19 і війни Російської Федерації проти України тісно пов’язаний з моделлю економіки, яка за-

безпечує відносно сталий ВВП країни. Сьогодення характеризується зростаючою цифровізацією усіх сфер життя суспільства, особливо економічної. З кожним роком, наймаючи працівників, роботодавці, окрім перевірки спеціальних професійних компетентностей, все більше уваги приділяють оцінці їхніх комунікативних здібностей, рівню володіння

англійською мовою, здатності самонавчатися, домовлятися, проводити переговори, презентувати себе тощо. На ринку праці спостерігається потреба у гармонійно розвинених і компетентних фахівцях, здатних розв'язувати складні виробничі проблеми [6]. Зважаючи на це, окрім визначених фахових умінь, потребують розвитку здібності людини, які підвищують ефективність та продуктивність її роботи у колективі. В англомовній традиції їх називають *Soft skills* ("м'які" або "гнучкі" навички). Вони потребують вивчення, розвитку та саморозвитку впродовж життя на рівні формальної, неформальної й інформальної освіти. Це зумовлює актуальність дослідження гнучких навичок фахівців в умовах змін ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу гнучких навичок присвячені напрацювання вітчизняних (І. Бех, О. Бутиліна, І. Барановська, І. Глазунова, Ю. Дроздова, О. Дубініна, К. Коваль, Г. Мешко, Н. Побірченко, Н. Радченко, В. Рибалка, М. Тименко, Б. Федоришин та ін.) та зарубіжних (Г. Абделла, А. Відад, Ж. Жардім, М. Касейро-Родрігес, М. Ламас-Ністаль, М. Мансо-Васкес, Ф. Мікіч-Фонте, М. Фернандес-Іглесіас та ін.) учених. Дослідження критичного мислення та його розвитку відображені у напрацюваннях Дж. Дьюї, С. Максименко, С. Терно, С. Тимоха, А. Тягло та ін. Результати вивчення креативності та ініціативності особистості предсталені у працях М. Ілляхова, С. Литвиненко, С. Медніч, Е. Торранс та ін. Аналіз сутності лідерства відображений у працях Л. Бернарда, Х. Герта, С. Килбоурна, Р. Ликерта, Д. МакГрегора, С. Милла, Дж. Моутона, О. Теда, Дж. Хемфілда та ін. Вивченню особливостей командної роботи присвячені напрацювання З. Антонова, Г. Гемюндена, Д. ДіасГранадоса, К. Кляйна, Е. МакДона, Е. Саласа, О. Сорочан, В. Сохмен, Дж. Стаггерса, І. Хахуда, М. Хогль та ін. Аналіз комунікативних якостей особистості відображені у напрацюваннях Є. Бистрицького, Н. Волкова, Р. Зимовець, С. Ісаєва, С. Пролеєва, О. Семенов, О. Фенцик та ін. Дослідження тайм-менеджменту відображені у напрацюваннях Д. Аллен, Ю. Васильченко, Х. Вельте, Р. Дональд, Й. Кноблаух, А. Лакейн, А. Маккензи, П. Никерсон, Б. Трейси та ін.

Мета й завдання статті – дослідити гнучкі навички фахівців та шляхи їхнього розвитку в умовах динамічних змін сучасного ринку праці.

Результати дослідження. Гнучкі навички – це соціально-психологічні уміння, які потрібні людині для життя і праці у суспільстві. Їх ще називають загальними (універсальними) компетентностями, а також особистими якостями, які залежать від рівня розвитку емоційного інтелекту й особливостей людини. Вони набуваються з досвідом, під час систематичного повторення. Гнучкі навички допомагають розв'язувати повсякденні життєві та професійні

завдання, взаємодіяти з іншими [10, 453–465]. Вони не пов'язані з конкретною професією, але допомагають краще виконувати свою роботу, а також сприяють кар'єрному зростанню. Їх складно продемонструвати наочно, відстежити, перевірити і виміряти кількісними показниками [2, 163], однак є тестові завдання та методики проведення співбесід, спрямовані на оцінку рівня їхнього розвитку [8, 22].

Гнучкі навички формуються з дошкільного віку (3–7 р.) і розвиваються упродовж усього життя людини. Вони допомагають налагоджувати стосунки з колегами по роботі. Рівень їхньої сформованості можна спостерігати під час самостійної та командної роботи.

До гнучких навичок належить широкий спектр компетентностей та особистих якостей, які сприяють ефективній організації свого середовища і часу, успішній співпраці з іншими, презентації себе як ефективного фахівця, досягненню поставлених цілей [1, 31–34].

У словнику *Collins English Dictionary* гнучкі навички визначаються як здатність добре спілкуватися з іншими людьми та працювати в команді. Вони не залежать від набутих знань і включають здоровий глузд, уміння мати справу з людьми та позитивне гнучке ставлення до зміни умов життя та праці [11].

Сьогодні однією із найважливіших якостей особистості є здатність швидко адаптуватись, а у поєднанні із великим професійним досвідом це становить велику цінність для роботодавця. Допитливість і готовність постійно навчатися важливі не тільки для професійної діяльності, але й для повсякденного життя, оскільки всебічно розвинена людина зазвичай є цікавим співрозмовником, відкрита до чогось нового, здатна розуміти навколишніх та співпереживати.

Гнучкі навички поєднують особистісні якості, соціальні та поведінкові установки і залежать від характеру й життєвого досвіду особистості. Вони допомагають ефективно спілкуватися, співпрацювати і успішно управляти конфліктами. Фахівці із розвиненими гнучкими навичками здатні швидко орієнтуватися у різних ситуаціях, мають розвинений емоційний інтелект. Це сприяє більш швидкій та ефективній адаптації до умов професійної діяльності і досягненню високих професійних результатів [3, 267–271].

Значна увага до гнучких навичок зумовлена тим, що наявність високої кваліфікації фахівця не завжди підтверджує його здатність ефективно працювати і взаємодіяти з іншими у професійному середовищі. У сучасних умовах високу цінність становлять не стільки ті фахівці, які мають великий багаж знань і діють за напрацьованим зразком, а насамперед ті, які вміють швидко навчатися, адаптуватися та зна-

ходити креативні рішення. У зв'язку з цим упродовж навчання в університеті рекомендується включати до навчальних програм вивчення і розвиток гнучких навичок.

На інформаційному порталі "rabota.ua" до основних гнучких навичок віднесли:

1) соціальні та комунікативні компетентності, які забезпечують взаємодію з іншими людьми (професійне спілкування (усне та письмове); публічні виступи; уміння успішно встановлювати соціальні зв'язки та ефективно взаємодіяти; емоційний інтелект; уміння слухати і проводити переговори; презентувати свої напрацювання; працювати у команді; критичне й гнучке мислення; адекватне ставлення до критики).

2) інтелектуальні уміння, що забезпечують неперервний професійний розвиток (аналітичність, логічність, креативність, інноваційність, критичність та проєктність мислення; хороша пам'ять; уміння працювати з інформацією).

Аналіз сайтів пошуку роботи та пошукових запитів системи Google дав можливість встановити, що до найвагоміших гнучких навичок роботодавці відносять: 1) комунікативність; 2) подолання проблем; 3) командна робота та співпраця; 4) адаптивність; 5) організація; 6) врегулювання конфліктів. Водночас рекрутери велику увагу звертають на такі якості як: 1) відповідальність; 2) творче мислення; 3) здатність приймати рішення; 4) емоційний інтелект; 5) дружність; 6) інноваційність; 7) лідерство; 8) управління конфліктами; 9) керування стресом; 10) етичність; 11) організованість; 12) здатність розв'язувати проблеми; 13) продуктивність; 14) ініціативність; 15) уміння проводити переговори; 16) вміння заслужувати довіру; 17) цінування різноманітності й інклюзивності [12, 4–6].

До гнучких навичок, розвиток яких сприятиме вдалому пошуку роботи та побудові успішної кар'єри, належать:

1) допитливість та уміння ставити питання. У цьому сенсі слушною є цитата давньогрецького філософа Сократа, який писав: "чим більше я знаю, тим більше усвідомлюю, що нічого не знаю". У фахівця, особливо молодого, впродовж професійної діяльності виникає багато різних питань з предметної сфери, зокрема, щодо найефективніших практик організації роботи та міжособистісного спілкування тощо. Зважаючи на це йому важливо виражати інтерес, уміти і прагнути запитувати своїх більш досвідчених колег, отримувати від них поради та рекомендації;

2) відповідальність, чесність, готовність особистості брати на себе обов'язки і справлятися з викликами. Ці якості є важливими і цінуються роботодавцями, оскільки вказують на зважену самооцінку фахівцем своїх сил і можливостей. Це, зі свого боку, зменшує ризики, пов'язані з невиконанням або

невчасним виконанням поставлених професійних завдань;

3) уміння слухати інших та прислухатися до їхніх потреб. Це допомагає уникнути багатьох конфліктних ситуацій та сприяє побудові хороших робочих міжособистісних стосунків. У цьому контексті важливо уважно сприймати інформацію і при потребі ставити уточнювальні запитання. Досить ефективним є метод підбиття підсумків та узагальнення проведеної розмови, що передбачає озвучення своїми словами розуміння поставленої задачі;

4) самомотивація та ініціативність. Передбачає уміння управляти власною енергією, правильно її спрямовувати для ефективного досягнення власних цілей. Самомотивація тісно пов'язана із ініціативністю, оскільки зацікавленість в отриманні нового досвіду спонукає до прояву активності;

5) уміння працювати у команді. Пов'язане із відповідальністю, умінням слухати, ставити запитання та передбачає володіння лідерськими якостями і комунікативними уміннями [9, 29222–29242].

21 жовтня 2020 р. на сайті Всесвітнього економічного форуму було опубліковано статтю "10 найкращих професійних навичок завтрашнього дня – і скільки часу потрібно, щоб їх освоїти". У ній наведено звітні дані, згідно з якими до 2025 р. 50 % усіх співробітників потребуватимуть перекваліфікації. Це пов'язано з тим, що швидкість появи та впровадження нових технологій зростає. Крім того наголошено, що у наступні п'ять років найпопулярнішими навичками, які будуть оцінювати, стануть критичне мислення та подолання проблем. Станом на 2020 р. до списку ключових гнучких навичок, які будуть актуальними у 2025 р., віднесли:

- 1) аналітичне мислення та інноваційність;
- 2) активне навчання та стратегії навчання;
- 3) розв'язання складних проблем;
- 4) критичне мислення та аналіз;
- 5) креативність, оригінальність та ініціативність;
- 6) лідерство та соціальний вплив;
- 7) використання технологій, моніторинг та контроль;
- 8) створення технологій та програмування;
- 9) витривалість, стресостійкість та гнучкість;
- 10) логічна аргументація, розв'язання проблем та формування ідей [13].

Проведене дослідження літературних джерел уможливило проаналізувати основні гнучкі навички та шляхи їхнього розвитку. До них належать:

1) комунікативність (емоційний інтелект; вміння домовлятися з іншими, аргументувати; вміння слухати та підтримувати бесіду; вміння проводити листування; ненасильницьке спілкування). Комунікацію розглядаємо як передачу інформації, обмін знаннями та емоціями, що допомагає налагоджувати контакти для задоволення потреб, виконання життєвих і професійних завдань. Комунікативні на-

вички важливі для будь-якого професіонала, оскільки завдяки їм будуються стосунки з людьми, відбувається конструктивне спілкування, здійснюється ефективна поведінка в некомфортних умовах. Розглянемо складові комунікативності:

– *емоційний інтелект*. Він розглядається як здатність розуміти емоції, мотивацію та наміри особистості. Це допомагає будувати успішну комунікацію;

– *вміння домовлятися з іншими й аргументувати* передбачає: осмислення точки зору співрозмовників з відповідною адекватною реакцією; досягнення власних цілей, з урахуванням думки опонентів; визначення оптимальної лінії поведінки під час дискусії;

– *вміння слухати та підтримувати бесіду* характеризується здатністю розуміти співрозмовника та висловлювати свої думки з тих чи тих питань;

– *вміння коректно проводити листування* передбачає написання структурованих, лаконічних, чітких листів (повідомлень), дотримуючись відповідної етики та формату листування;

– *ненасильницьке спілкування* є методом чіткого і точного повідомлення співрозмовникові спостереження некоректної поведінки, що підкріплюється фактами. Після цього формулюється та висловлюється прохання щодо її виправлення, а отже, не заподіюється шкода співрозмовникові, задовольняються власні потреби, виявляється та знешкоджується девіантна поведінка.

Забезпеченню ефективної комунікації сприяють такі особистісні якості, як тактовність, інтелігентність, толерантність, вміння висловлювати думки, ставити питання, чути іншу людину, створювати комфортні умови для бесіди. Розвиток комунікативності здійснюється через різновекторну практичну діяльність. У зв'язку з цим доцільно:

– спілкуватися з різними людьми і вчитися бути комфортним;

– читати книжки, журнали, слухати аудіокниги, вивчати англійську, поезію тощо (це розширить спектр для розмов);

– тренуватися слухати співрозмовника із зацікавленістю, намагатися його зрозуміти, ставити коректні запитання, показувати ознаки уважного слухання;

– намагатися не критикувати інших з дрібниць і без особливої потреби, оскільки це може суттєво нашкодити стосункам;

– навчитися контролювати емоції (особливо у гнівному стані). Це дозволить спокійним тоном пояснювати причину роздратованості й незадоволення;

– додавати до розмови гумор;

– мати гідність, поважати себе і співрозмовника;

– навчитись казати “ні”;

– говорити простими словами, щоб легко сприймалось і було доступно для розуміння;

2) здатність працювати в команді. Робота у колективі передбачає взаємодію різних фахівців. У зв'язку з цим важливо уміти домовлятися, дослухатися до думки інших, у деяких випадках – стримати емоції, розділити відповідальність, мотивувати і підняти настрій, делікатно вказати на недолік або помилку. Розвитку цієї здатності сприятиме волонтерство, що передбачає отримання досвіду роботи у команді, спостереження за реакцією та оцінкою інших членів команди на свої дії, зацікавленість їх думкою про комфортність спільної взаємодії тощо;

3) лідерські якості. Вони дозволяють раціонально й ефективно використовувати ресурси для досягнення поставленої мети через: формулювання, розподіл та делегування робочих завдань; прийняття рішень; кризовий менеджмент; проведення моніторингу; менторство; вирішення конфліктних ситуацій; будівництво команди; переконування; володіння стратегіями лідерства тощо;

4) уміння робити самопрезентацію. Від рівня його розвитку залежить, чи візьмуть людину на роботу; дадуть їй хорошу рекомендацію як фахівцеві; захочуть з нею мати справу інші люди; отримає вона грант тощо. У зв'язку з цим важливо навчитися зацікавлювати співрозмовника розповіддю, яка б викликала позитивні емоції та приносила задоволення від спільної зустрічі. Розвитку уміння здійснювати самопрезентацію сприятиме участь у нетворкінгах, розмовних клубах з англійської мови, заведення нових знайомств тощо. Стати у нагоді може продукування і запис декількох варіантів самопрезентаційних текстів, які будуть доречними у різних випадках при діловому та неформальному дружньому знайомстві тощо;

5) навички тайм-менеджменту. Вони сприяють досягненню професійних цілей, концентрації на досягненні результату, ініціативності, стресостійкості, швидкості навчання, умінні планувати роботу, адаптивності, гнучкості, умінню самомотивації. Для того, щоб встигати зробити максимально більше і втомлюватися якомога менше, потрібно оволодіти уміннями тайм-менеджменту. Існує багато підходів до цього питання. Найкращим варіантом є спробувати різні способи організації свого часу і обрати той, який буде найбільше зручним і ефективно працюватиме. Також важливо враховувати рекомендації:

– слідкувати за своїм станом та фізичною активністю, адже втома призводить до збільшення затрат часу на виконання роботи. Важливо пам'ятати, що кардіонавантаження і фізична активність позитивно впливають на роботу мозку;

– поспостерігати за собою, визначити час найбільшої продуктивності роботи і планувати на цей період найскладніші завдання;

– своєчасно робити перерви, оскільки тривале виконання однієї і тієї ж справи може набридати.

Це призводить до зниження ефективності та збільшення тривалості виконання роботи;

- планувати день, писати список необхідних справ, які потрібно виконати, визначити їхню послідовність;

- при низькій мотивації – сходити на курси, звернутись до ментора або порадитися з колегами;

- особливо не перейматися і не засуджувати себе за те, що щось не встиг зробити із запланованого або щось не вийшло, оскільки тривога тільки знижує працездатність;

б) навички ефективного мислення (критичне та творче мислення). *Критичне мислення* допомагає приймати раціональні рішення, зважено діяти, відрізнити істину від хиб, мати свою точку зору, піддавати сумніву ідеї, факти тощо, незважаючи на джерело їхнього походження. Його розвиток здійснюється через періодичне критичне оцінювання власних висновків і результатів діяльності, отримання інформації з різних достовірних та авторитетних джерел. Критичне мислення сприяє розв'язанню проблем і розвивається впродовж різних видів інтелектуальної діяльності, зокрема, перевірки гіпотез, аналізу подій, що відбуваються навколо, розв'язання логічних завдань, намагання знаходити усьому пояснення тощо.

Творче мислення передбачає генерування нових ідей, рішень та підходів, готовність розв'язувати складні проблеми, виходити за рамки традиційних рішень. Розвитку творчого мислення сприятиме: 1) використання різних методів, зокрема, гірлянда асоціацій і метафор, мозковий штурм, синектика тощо; 2) виконання щоденних справ нестандартним способом; 3) прочитання спеціальної літератури (наприклад, Едварда де Бона "Теніально! Інструменти вирішення креативних завдань", "Мистецтво думати: Латеральне мислення як спосіб розв'язання складних завдань", "Нестандартне Мислення: Самовчитель", "Навчіть себе думати: самовчитель з розвитку мислення" тощо).

До гнучких навичок також відносять: знання іноземних мов, базові знання технологій і програмування, навички спільної роботи онлайн та медіаграмотність.

Виокремлюють декілька способів розвитку гнучких навичок:

1. Знайти досвідченого, професійного наставника (ментора) в обраній сфері діяльності, який готовий ділитися корисними порадами для ефективного розв'язання виниклих проблем. Це продуктивніше, ніж вивчення підручників та перегляд відеофільмів. Важливо одночасно розвивати всі необхідні для роботи компетентності, маючи зворотний зв'язок із ментором [5];

2. Знайти освітню програму, яка надаватиме якісну теорію і практику, підвищуватиме мотивацію. Це сприятиме отриманню відчутних результатів вже

у перші тижні навчання і підвищуватиме затребуваність фахівця на ринку праці, що впливатиме на рівень його заробітку. Навчання за такими програмами зазвичай побудоване так, щоб студент усвідомлював необхідність навчального матеріалу для його практичного застосування за принципом поступового ускладнення. Швидшому засвоєнню навчального матеріалу сприятиме використання ігрових методів, серіальних методик, сюжетних ліній тощо. Інтерактив має бути регулярним, і це сприятиме якісному навчанню;

3. Волонтерство, зокрема входження до складу некомерційних організацій, проектна діяльність тощо. Саме тут можна безкоштовно, поступово і нічим не ризикуючи розвинути попередньо перераховані гнучкі навички, отримати масу вражень, досвіду, розширити світогляд, завести нових друзів. Можна практикуватись виступати перед невеликими групами, керувати невеликою командою однолітків, розв'язувати проблеми, що не передбачають великих грошових та репутаційних втрат. Подібна активність є хорошою основою для майбутньої роботи, її можна включати у резюме;

4. Використання допомоги психотерапевта. Це допоможе у підтримванні життєвої стійкості, формуванні самодостатньої особистості, а також більш об'єктивному оцінюванні себе і навколишніх людей, розумінні особистісних бажань;

5. Самоосвіта, самовиховання та гармонізований саморозвиток [7];

6. Зворотний зв'язок. Він допомагає прислухатись до думок навколишніх людей. На основі цього можна зрозуміти, що успішно виходить робити, а на що потрібно звернути особливу увагу. Попрацювати над моментами, про які негативно відгукуються інші учасники взаємодії. Не поспішати ображатися на зауваження, потрібно критично його обдумати, оскільки воно може бути як хибним, так і містити важливу інформацію. Перед тим, як негативно про щось висловитися, потрібно декілька разів подумати.

Наслідками розвитку гнучких навичок є: 1) зміцнення міжособистісних зв'язків у колективі; 2) підвищення ефективності та результативності роботи; 3) раціональне використання часу та інших ресурсів; 4) підвищення активності та мотивованості діяльності [12]. Це збільшить конкурентоспроможність фахівця на сучасному ринку праці, сприятиме його ефективній адаптації до динамічних змін впродовж життя [4].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Здійснене дослідження сутності і змісту гнучких навичок фахівця та шляхів їхнього розвитку дало змогу встановити:

1. Рівень розвитку гнучких навичок (активне навчання; аналітичне мислення та інноваційність; використання технологій, моніторинг та контроль; витривалість, стресостійкість та гнучкість; здатність

працювати в команді; комунікативність, уміння робити самопрезентацію; креативність, оригінальність та ініціативність; критичне мислення та аналіз; лідерство та соціальний вплив; логічна аргументація, розв’язання проблем та формування ідей; тайм-менеджмент; створення технологій та програмування) впливає на швидкість знаходження бажаної роботи, ефективність життя і праці фахівця у суспільстві, результативність міжособистісної й колективної взаємодії, організацію свого середовища і часу, досягнення поставлених цілей, удосконалення професійної компетентності;

2. Гнучкі навички включають життєвий досвід особистості, її здібності, задатки, якості і цінності. Вони дозволяють швидко адаптуватися та орієнтуватися до різних ситуацій, сприяють досягненню високих професійних результатів. Гнучкі навички залежать від рівня розвитку емоційного інтелекту та особистісних якостей фахівця. Вони формуються на основі систематично повторюваної діяльності впродовж життя і праці.

До перспективних напрямів подальших досліджень можна віднести розроблення рекомендацій щодо впровадження у закладах вищої освіти сучасних навчальних програм з вивчення і розвитку гнучких навичок студентів та викладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дроздова Ю.В., Дубініна О.В. Концептуальні підходи до визначення “soft skills” у сучасних освітніх і професійних моделях. Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: збірник тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару (Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ : КНТЕУ, 2020. С. 31–34.

2. Коваль К. Розвиток “soft skills” у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту, 2015, № 2. С. 163.

3. Мешко Г.М., Мешко О.І. Формування soft skills студентів непедагогічних спеціальностей у процесі вивчення курсу “Педагогіка”. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: “Педагогіка. соціальна робота”, 2021, Випуск 1 (48). С. 267–271.

4. Піддячий В.М. Сутність і зміст професіоналізації педагогів у контексті освіти впродовж життя. Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки, 2020, Вип. 13. С. 185–199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vporp_2020_13_14

5. Піддячий В.М. Сутність і зміст андрагогічної компетентності педагогів. Молодь і ринок, 2021, № 10. С. 29–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2021_10_7

6. Піддячий М.І. Соціально-професійний розвиток: компетентнісно орієнтоване навчання старшокласників. Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції “Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи”. Київ : Педагогічна думка, 2019. С. 104–107.

7. Піддячий М.І. Ключові компетентності старшокласників: організація здорового способу життя. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені

М.П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт): зб. наукових праць. Київ : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. Випуск 3 К (123) 20. С. 315–319.

8. Хоменко О.Ю. Роль soft skills у підготовці майбутніх правоохоронців. Молодий вчений, 2021, № 6 (94). С. 22.

9. Caeiro-Rodríguez M. et al. Teaching Soft Skills in Engineering Education: An European Perspective, in IEEE Access, 2021, vol. 9. pp. 29222–29242, doi: 10.1109/ACCESS.2021.3059516

10. Robles M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today’s workplace. Business Communication Quarterly, 2012, № 75 (4). pp. 453–465.

11. Soft skills. Collins English Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/soft-skills>

12. Skills Builder: The Hard Skills for Today’s Workforce. Skills Builder Pro, 2018. URL: https://mma.prnewswire.com/media/792186/Soft_Skills_The_Hard_Skills_for_Today_s_Workforce_Final.pdf?p=original

13. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. Oct 21, 2020. URL: https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them?utm_source=facebook&utm_medium=social_scheduler&utm_term=Education%20and%20Skills&utm_content=21%2F10%2F2020%2021%3A30&fbclid=IwAR3h_yMNY73A-WrEH7Fjap-WqRNCQqMTaqIngJelHZZXdyGMmO4ppJCZgAk

REFERENCES

1. Drozdova, Yu.V. & Dubinina, O.V. (2020). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia “soft skills” u suchasnykh osvithnikh i profesiynykh modeliyakh [Conceptual approaches to the definition of “soft skills” in modern educational and professional models]. Soft skills – integral aspects of the formation of students’ competitiveness in the 21st century: a collection of theses of reports of the inter-university scientific and methodical seminar (Kyiv, February 21, 2020). Kyiv, pp. 31–34. [in Ukrainian].

2. Koval, K. (2015). Rozvytok “soft skills” u studentiv – odyn iz vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashuvannia [The development of “soft skills” among students is one of the important factors of employment]. Bulletin of the Vinnytsia Polytechnic Institute, No. 2, p. 163. [in Ukrainian].

3. Meshko, H.M. & Meshko, O.I. (2021). Formuvannia soft skills studentiv nepedahohichnykh spetsialnostei u protsezi vyvchennia kursu “Pedahohika” [Formation of soft skills of students of non-pedagogical specialties in the process of studying the course “Pedagogy”]. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: “Pedagogy. Social work”. Issue 1 (48), pp. 267–271. [in Ukrainian].

4. Piddiachyi, V.M. (2020). Sutnist i zmist profesiona-lizatsii pedahohiv u konteksti osvity vprodovzh zhyttia [The essence and content of professionalization of teachers in the context of lifelong education]. Bulletin of Postgraduate education, Issue 13(42), pp. 185–199. [in Ukrainian].

5. Piddiachyi, V.M. (2021). Sutnist i zmist andrahohich-noi kompetentnosti pedahohiv [The essence and content of andragogic competence of teachers]. Youth and the market, No. 10 (196), pp. 29–35. Available at: <https://lib.iitta.gov.ua/727942>. [in Ukrainian].

6. Piddiachyi, M.I. (2019). Sotsialno-profesiyni rozvy-tok: kompetentnisno oriientovane navchannia starshoklasny-kiv [Socio-professional development: competence-oriented education of high school students]. Competence-oriented edu-

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР У ВИЗНАЧЕННІ ЗМІСТОВИХ НАПРЯМІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

cation: challenges and perspectives: a collection of theses of the 1st All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference "Competency-oriented education: challenges and prospects", Kyiv, September 30, 2019. Kyiv, pp. 104–107. [in Ukrainian].

7. Pidliachyi, M.I. (2020). Kliuchovi kompetentnosti starshoklasnykiv: orhanizatsiia zdorovoho sposobu zhyttia [Key competencies of high school students: organization of a healthy lifestyle]. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. Series No. 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport)*, 123, pp. 315–319. Available at: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32901>. [in Ukrainian].

8. Khomenko, O.Iu. Rol soft skills u pidhotovtsi maibutnikh pravo okhorontsiv [The role of soft skills in training future law enforcement officers]. "Young Scientist", No. 6 (94), p. 22. [in Ukrainian].

9. Caeiro-Rodríguez M. et al. (2021). Teaching Soft Skills in Engineering Education: An European Perspective, in *IEEE Access*, vol. 9, 29222–29242, doi: 10.1109/ACCESS.2021.3059516. [in English].

10. Robles, M. (2012). Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace. *Business Communication Quarterly*, No. 75 (4), pp. 453–465. [in English].

11. Soft skills. Collins English Dictionary. Available at: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/soft-skills>. [in English].

12. Soft Skills: The Hard Skills for Today's Workforce. (2018). Skills Builder Pro. Available at: https://mma.pnnews.wire.com/media/792186/Soft_Skills_The_Hard_Skills_for_Today_s_Workforce_Final.pdf?p=original. [in English].

13. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. (Oct 21, 2020). Available at: https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them?utm_source=facebook&utm_medium=social_scheduler&utm_term=Educat%20and%20Skills&utm_content=21%2F10%2F2020%2021%3A30&fbclid=IwAR3h_yMNY73A-WrEH7Fjap-WqRNC0qMTaqlngJelHhZXdyGMmO4ppJCZgAk. [in English].

Стаття надійшла до редакції 04.08.2022

УДК 378.31 (477)

DOI:

Ольга Кобрій, доктор педагогічних наук, професор
кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Мар'яна Брода, кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри практики англійської мови і методики її навчання

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР У ВИЗНАЧЕННІ ЗМІСТОВИХ НАПРЯМІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано сучасний стан розвитку змістових напрямів модернізації освітнього процесу у закладах вищої освіти України, які відповідають європейським стандартам і характеризують зміни у їх якійсній побудові на основі орієнтації на моральні, національні та громадянські цінності. Визначаючи європейський вимір такого удосконалення і осучаснення освітнього процесу, сучасні змістові напрями модернізації освітнього процесу стосуються гуманізації, демократизації змісту навчальних дисциплін та врахування у ньому національних традицій, характерного ставлення до оточення, історії, мови, літератури, культури тощо.

Обґрунтовано, що ці основні тенденції на кожному історичному етапі розвитку суспільства і вищої освіти втілюють її мету і завдання, закономірності та принципи освітнього процесу у закладах вищої освіти України, окреслена їхня роль у підготовці майбутнього фахівця.

Ключові слова: модернізація освітнього процесу; європейський вимір; змістові напрями; тенденції розвитку змісту навчальних дисциплін; сучасне соціальне замовлення; гуманізація; демократизація; національні традиції.

Лім. 7.

Olha Kobriy, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the
General Pedagogy and Preschool Education Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Mariana Broda, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
English Language Practices and Teaching Methods Department

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

EUROPEAN DIMENSION IN DETERMINING CONTENT DIRECTIONS IN MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article substantiates the current state of the development of content directions in modernization of the educational process in higher educational institutions of Ukraine, which meet European standards and characterize changes in their quality construction based on orientation to moral, national and civic values. Determining the European dimension of such impro-